

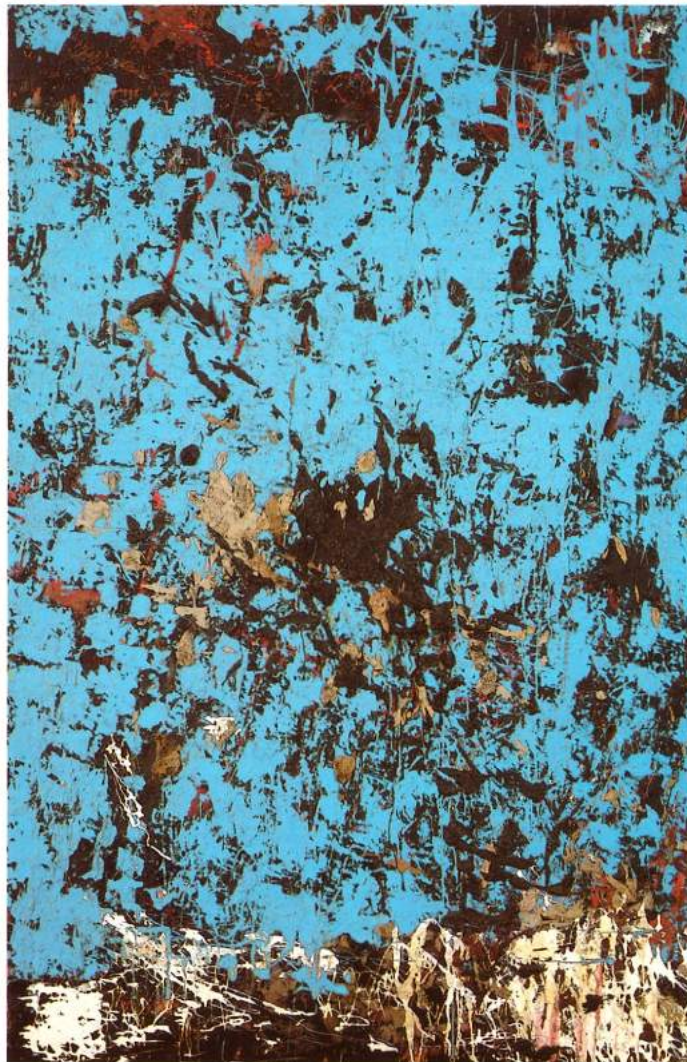
INFORMEL, *Površina sa sedam rupa* (1961), djelo I. Gattina

pećina (iznad izvora Bune), Smilčić (kraj Zadra), Danilo (kraj Šibenika), Bribir, Nin, Gudnja (Pelješac) i dr. U razvitku te keramike razlikuju se tri stupnja, a pretpostavlja se da je prvi stupanj nastao na mezolitičkom supstratu. Osnovni oblici nađene keramike su kuglaste ili polukuglaste posude, duboke bikonične i plitke zdjele, veliki lonci ovalnih oblika. Ukrašavanje se izvodilo štipanjem, žigosanjem i tzv. »a trēmolo« tehnikom.

LIT.: V. Miroslavljević, *Impresso-cardium keramika na otocima Cresu, Lošinju i Krka*, Arheološki radovi i rasprave, II, Zagreb 1962. — Š. Batović, *Stariji neolit u Dalmaciji*, Zadar 1966. — A. Benac, *Mlađi praistorijski periodi u Crvenoj stijeni*, u zborniku: *Crvena stijena*, Nikšić 1975. — Š. Batović, *Jadranska zona*, u knjizi: *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, II, Sarajevo 1979. — B. Čećuk, *Prilog proučavanju keramike impresso-cardium na otocima Lošinju i Cresu*, u knjizi: *Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju*, Zagreb 1982. B. Čk.

INFORMEL, izraz kojim se određuje šire shvaćanje umjetnosti karakteristično za razdoblje neposredno nakon II. svj. r. u Europi, otprilike do 1960, a predložio ga je franc. kritičar M. Tapié uz izložbu »Véhémences Confrontées« u Parizu 1951. I. znači razgrađivanje forme, negiranje tradicionalne kompozicije i slikarskoga postupka. U traganju za naglašenim dramatičnim efektima slikarske površine, slikari informela upotrebljavaju različite materijale (smola, pijesak, gips, cement, odbačene tkanine). Tijekom 50-ih godina i. postaje središnja umjetnička pojava (XXIX. bijenale u Veneciji, 1958); najčešće se veže uz slikarstvo antiikoničnoga koncepta Wolsa, J. Fautriera, J. Dubuffeta, H. Michauxa, A. Tápiesa, G. Mathieua, A. Burrija te grupe »COBRA«. Poetikom i kritičkom interpretacijom informela bavili su se C. Argan, U. Eco, G. Dorfler, M. Tapié, M. Ragon.

I. se u hrv. umjetnosti pojavljuje 1956. u djelu slikara I. Gattina. Između 1958—63, u okviru apstraktnih tendencija u hrv. umjetnosti postaje gotovo dominantan slikarski izraz. Usvaja ga čitav niz umjetnika: F. Kulmer, Š. Perić, Đ. Seder, M. Jevšovar, V. Kristl, A. Kinert, O. Petlevski, T. Hruškovec, E. Feller. U okviru grupe »Gorgona« (od 1959) i grupe »Mart« postoji također zanimanje za i., poglavito u slikarstvu Đ. Sadera i M. Jevšovara. Među kiparima koji se približuju poetici informela ističu se D.

INFORMEL, *Plava slika* (1959/60), djelo F. Kulmera. Zagreb, Moderna galerija

Ždžamonja i S. Luketić. I. su u Hrvatskoj kritički interpretirali V. Horvat-Pintarić, I. Zidić i D. Horvatić a sinteze su pisali J. Denegri i Z. Rus.

LIT.: M. Tapié, *Un art autre*, Paris 1952. — G. C. Argan, *Materija, tehnika i povijest u informelu*, Književnik, 1961, 24. — Posle 45 — umetnost našeg vremena, I, Ljubljana 1972. — J. Denegri, *Kraj šeste decenije: Enformel u Jugoslaviji — Situacija u Zagrebu*, u katalogu: »Jugoslavensko slikarstvo šeste decenije«, Beograd 1980. — *Isti*, *Informel 1956—1962* (katalog), Zagreb 1977. — M. Šolman i Z. Rus, *Apstraktne tendencije u Hrvatskoj 1951—1961* (katalog), Zagreb 1981. — Z. Rus, *Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj*, I, Split 1985. Ž. Kć.

INICIJAL → ILUMINACIJA

INKRUSTACIJA, vrsta arhit. dekoracije; ukrašavanje vanjskih i unutrašnjih zidova (ploha) pločama od skupocjena materijala (mramor, raznobojni kamen). Inkrustacijom se naziva i umetanje finijih materijala u jednostavniju podlogu (zlato, srebro, paste); sličan je postupak → *intarzi-ja*. I. se pojavljuje već na neolitičkoj keramici, a osobito je poznata u eneolitičkoj vučedolskoj kulturi. Kamena inkrustacija česta je u ant., srednjovjekovnoj (*marmorarii romani*), renesansnoj i baroknoj umjetnosti. Ploče od mramora ili raznobojna kamena u obliku kvadrata, pravokutnika, romba i sl. poredane su tako da tvore ornamentalne motive; upotrebljavaju se na crkv. namještaju (tabernakuli, biskupske stolice, oltari) i u graditeljstvu (stupovi, zidovi). Vredniji su primjerci donja zona u apsidi Eufrazijeve bazilike u Poreču i mnogi retabli u crkvama duž jadranske obale.

J. Bil.

INKUNABULE, najstariji proizvodi tiskarstva od njegovih prvih početaka (oko 1445) do otprilike 1500. U kulturnoj povijesti važne su ne samo zbog svojega sadržaja, tj. tekstova i pisaca koje donose, već isto tako kao spomenici tipografske umjetnosti i knjižne opreme.

U Hrvatskoj se i. pojavljuje već u doba njihova nastanka. O tome svjedoče ušćuvani popisi knjiga nekoliko javnih i priv. knjižnica toga vremena, potom činjenica da je petnaestak naših pisaca objavilo svoje radove u to doba (Nikola Modruški, Juraj Šižgorić, Šimun Hvaranin, Koriolan Čipiko, Šimun Paskvalić, Luka Tolentić, Andrija Jamometić, Juraj Dragišić, Martin

Nimira, Benedikt Benković, Jakov Bunić, Karlo Pucić, Franjo L. Gundulić, Jakov Dragač, Nikola Statilić, da je za naše krajeve u inozemstvu izrađen niz inkunabula (mletačka glagoljicom tiskana i., *Breviarium Zagradiense* 1484, *Ispovid* M. Bošnjaka 1492, *Evangelistar* B. Splićanina 1495), a osobito da su na domaćemu tlu postojale u XV. st. bar dvije tiskare (u Kosinju i Senju). U povijest eur. prototipografije ugrađeni su doprinosi nekolicine naših tiskara i korektora koji su djelovali u Italiji (A. Paltašić, D. Dobričević, Grgur Senjanin, B. Baromić, Šimun Paskvalić).

Prema popisu J. Badalića »Inkunabule u NR Hrvatskoj« (Zagreb 1952) registrirano je 1500 primjeraka u 56 knjižnica. Taj će broj nesumnjivo porasti za više stotina kad se završe reambulacije i istraživanja nekih još neobuhvaćenih nalazišta. Veće zbirke inkunabula (s više od 30 primjeraka) nalaze se u Cavtatu (Naučna biblioteka), Dubrovniku (samostani dominikanaca i Male braće), Hvaru (franjevački samostan), Kamporu na Rabu (franjevački samostan), Košljunu na Krku (franjevački samostan), Splitu (franjevački samostan na Poljudu), Šibeniku (samostan konventualaca), Zadru (franjevački samostan, Naučna biblioteka), Zagrebu (Metropolitanska knjižnica, NSB, knjižnica HAZU). Premda je broj inkunabula u nas u usporedbi s drugim eur. zemljama dosta skroman, taj fond čini vrijednu skupinu knjižnih spomenika XV. st. U njemu su zastupljeni tiskarski proizvodi gotovo svih najistaknutijih tipografa toga vremena, počevši od P. Schöffera, G. Sweynheyma i A. Pannartza, U. Geringa, N. Jenson do kasnijih velikih njem., tal., švic. i drugih majstora (Kobergera, Keslera, Frobenia, E. Ratdolta, S. Plancka, A. Manutiusa, L. A. Giunta, O. Scotusa, B. de Tortisa, J. Amerbacha).

Mnogi primjerci inkunabula naknadno su rukom urešeni umj. minijaturama, okvirnim bordurama i vinjetama, te jednobojnim, višebojnim i zlatom izrađenim inicijalima (u Metropolitanskoj knjižnici i NSB u Zagrebu, Naučnoj biblioteci u Dubrovniku, knjižnici konventualaca u Šibeniku). Među inkunabulama koje su urešene bogatim tiskanim inicijalima i drvorezima osobito se ističu Sorgovo izdanje Richenthalove *Kronike* iz 1483, primjerci tiskopisa E. Ratdolta, Dobričevićovo izdanje *Aesopus moralisatus* iz 1487. te primjerci njem. i lat. izdanja Schedelove *Kronike* iz 1493.

Posebno su dragocjeni unikatni primjerci inkunabula: Savonarola, *Operette dell'amore* (Florentiae, B. de'Libris, s. a.) i *Historia de la destructione de Jerusalem* (Romae, Planck, 1490), oba u dominikanskome samostanu u Dubrovniku; *Constitutiones synodales Ecclesiae Strigoniensis* (Viennae 1494) u Metropolitanskoj knjižnici; M. Carcano, *Spovid općena* (Senj 1496) u samostanu trećoredaca u Zagrebu, dragocjeni i vrlo rijetki primjerci hrv. nacionalnih inkunabula.

LIT.: V. Deželić, Inkunabule (prvotisci) zagrebačke Sveučilišne biblioteke, Zagreb 1902. — E. Ph. Goldschmidt, Inkunabeln-Reisen in Österreich, I, Dalmatien, Zentralblatt für Bibliothekswesen, 1916, 33. — J. Badalić, Inkunabule u NR Hrvatskoj, Zagreb 1952. — Z. Kulundžić, Problem najstarije štamparije na Slavonskom Jugu, Zagreb 1959. — Š. Jurić, O inkunabulistici i njenim zadacima u Hrvatskoj, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 1960, 1–2 (s pregledom literature do 1960). — Isti, Zbirka inkunabula Metropolitanske knjižnice u Zagrebu, ibid., 1962, 3–4. — Isti, Dvije nove hrvatske inkunabule, Prilozi povijesti otoka Hvara 1974, 4. Š. Ju.

INSCENACIJA → SCENOGRAFIJA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI, osn. u Zagrebu 1961, najprije na Filozofskome fakultetu, a potom 1965. na Sveučilištu u Zagrebu radi istraživanja i znanstvene obrade hrv. povijesnoumjetničke baštine. God. 1976–91. djelovao je u sastavu Centra, odn. Instituta za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, tj. njegova Odjela za povijest umjetnosti. Institut je u prvome redu sustavno istraživao i dokumentarno obrađivao pov. urbane jezgre (u Istri, Dalmaciji, S Hrvatskoj), kao i pojedinačne spomenike, umjetničke pojave i ličnosti od antike do XX. st. širom Hrvatske, o čemu je prikupljena opsežna fotografska, arhitektonska i druga dokumentacija. U znanstvene svrhe Institut organizira i razvija dokumentarnu i informacijsku bazu povijesnoumjetničke baštine, te čuva znanstvenu ostavštinu: »Arhiv Karaman«, »Fotoarhiv B. Balić«, »Arhiv Prelog« i »Arhiv A. Deanović«. Istraživanjem pojedinih spomenika i zaštićenih povijesnih jezgri gradova i naselja I. sudjeluje u zaštiti spomenika kulture i u prostornome planiranju.

U okviru izrade pregleda umjetnosti u Hrvatskoj objavio je prvu knjigu serije: A. Horvat, R. Matejčić i K. Prijatelj, »Barok u Hrvatskoj« (1982). God. 1982. započeo je rad na projektu velike nacionalne važnosti »Umjetnička topografija Hrvatske« u sklopu kojega su objavljene knjige: »Koprivnica, grad i spomenici« (1986) i »Križevci, grad i okolica« (1993).

INTARZIRANI ORMARIĆ U CRKVI GOSPE TRSATSKE U RIJEI

Od 1980. Institut objavljuje knjige u seriji »Studije i monografije Instituta za povijest umjetnosti« (izašlo 11 monografija), te izdaje časopise »Život umjetnosti« (od 1973) i »Radovi Instituta za povijest umjetnosti« (od 1982).

I. Reb.

INTARZIJA, ukrašavanje drvenih predmeta ulaganjem ornamenata i figura od komadića raznobojna drva, kovine, bjelokosti, sedefa itd. Tehnika intarzije povezana je katkada s posebnim postupkom bojenja i luženja. Ponajčešće se za intarziju upotrebljava orahovina, javorovina, ružino i kruškovo drvo, ebanovina, palisandrovina, mahagoni. Intarzirani ukras redovito je komponiran u stilizirane geometrijske, biljne ili figuralne motive, te prikaze arhitekture ili krajolika. I. u drvu razvila se po uzoru na ornamentalne mozaike (*alla certosina*); poznata je već u antici i sr. vijeku.

Najstariji primjerci intarzirana namještaja pojavljuju se u crkvama: korska sjedala kod franjevaca u Zadru, rad Ivana Jakovljeva, 1394–95; sakristijski ormar u trogirskoj katedrali, rad Grgura Vidova, 1457–58; vratnice ormara u sakristiji dominikanske crkve na Čiovu, oko 1460; klupe i klecala renesansnoga razdoblja u zagrebačkoj katedrali (klupe za kapelu Sv. Ladislava), rad Johanna Niczea, 1507. i dr. Tek s opadanjem osmanlijske opasnosti ta grana obrtnje umjetnosti doživljava snažniji zamah. U to se vrijeme izdvajaju dva stilska područja: kontinentalno, pod utjecajem

INTARZIRANA VRATA iz XVII. st., detalj. Zagreb, franjevački samostan